

X78 1047

X327.3 (437)

Rádiófigyelő

Virtuózok fesztiválja

A dzsessz az öröm muzsikája. Ebből a zenéből sugárik az élet-szeretet, ritmikája a legősibb erotikus ösztönökre rimel, improvizációs kötetlensége az annyira áhitott felszabadultság érzését ajándékozta mind az előadónak, mind a hallgatónak. Még a melankolikus, meditativ dzsesszmuzsika is inkább érzelmi feloldódást eredményez, semmint szomorúságot vagy pesszimista hangulatot kelte. Fesztiválokkal terhes korunkban a dzsessz szinte ellenméréként járja ismét diadalútját; az ősi afrikai törzsen újabb és újabb életképes hajtások jelennek meg, termékeny kölcsönhatásban a komoly zenével.

Örömmel nyugtázzhatjuk, hogy a dzsessz hazánkban is egyre népszerűbb, s egy-egy jól megszervezett, hírességeket kellő propagandával felvonultató rendezvény tekintélyes számú közönséget vonz az ország minden tájáról.

A kitűnően sikerült dzsesszesemények közé sorolhatjuk immár az április végi *nagykanizsai dzsesszfesztivált* is, amelyet nemzetközi részvétellel, a Magyar Rádió és Nagykanizsa város jóvoltából idén tízedik alkalommal rendeztek meg.

Ezt a fesztivált a *virtuozitás* jellemezte. Született hangszeres tehetségek, egyszerű muzsikusok játékában gyönyörködhetünk, akiknél a briliáns technika ráadásul mindig a zenei mondanivaló szolgálatában állt. Az elmúlt egy-két évtized kísérletező, olykor „elrugaskodottnak” minősíthető próbálkozásai után az újonnan színre lépő fiatalok már anyanyelvi szinten beszélnek azt az új stílust, mely a *free dzsessz* kikristályosodásából keletkezett, *rockhatásokat* is magába olvasztva, ugyanakkor jobban megőrizve a dzsessz hagyományos alap-elemeit. „Nagyobb sebességre” kapcsolnak, ami az alaptempókat illeti, szervesebben használják ki a hangszereikben rejülő szokatlan hangeffektusokat, ám kevésbé törekednek rá, hogy szakítsanak a régebbi stílusokkal. *Mindez magyarul adhat arra, hogy a dzsessz vonzereje miért nőtt meg ismét, s hogy miért éppen a fiatalság körében.* A hangszeres magabiztosság, az egészséges dinamizmus, az önállóságot tükröző ritmus- és hangzásvilág — mely a legjobbakat jellemzi — joggal imponál a példaképeket kereső fiataloknak. Ezért tartjuk szükségesnek mi is a műfaj figyelemmel kísérését.

A nagykanizsai dzsesszfesztivál nem volt híjjával az olyan hang-

szeres egyéniségeknek, akiket joggal fogunk emlegetni a későbbiekben is. Közéjük tartozik az NDK-beli *Cony Bauer* harmonás, aki mindent tud hangszere-n, s méltán aratott nagy sikert különleges technikai megoldásával, virtuóz szólójátékával. A gitárosok közül kiemelkedett az NSZK-ból jött *Michael Sagmeister*, aki a tavalyi nyugat-berlini dzsesszfesztiválon tűnt fel, olyan neveket utasítva maga mögé, mint *Volker Kriegel* vagy *Toto Blanke*. Nagy várakozás előzte meg a világhírű francia dzsesszhegedűs, *Didier Lockwood* fellépését, aki a Magyar Rádió felkérésére „nemzetközi workshop” (műhely) keretében óriási sikert aratott, s ebben olyan sztárok osztoztak vele, mint *Pege Aladar* bögös, *Roland Batik* zongorista, *Yosko Seffer* szaxofonos és *Fritz Ozmeç* dobos. Kiemelhetjük még a jugoszláv *Tone Jansa* hajlékony fuvolaszólóját és a dél-afrikai származású, Londonban élő *Harry Beckett*-trío tagjait, az együttesvezető, trombitást, *Harry Miller* bögöst, *Louis Mahalo* dobos.

A magas mércét jelentő külföldi együttesek és szólisták mellett a magyar dzsesszmuzsikusok is nagyszerűen megállták helyüket. A Rádió dicséretesen a legkiválóbb fiatalok meghívásával igyekeztek a folytonosságot és a fejlődést biztosítani. A *Lakatos-Gárdonyi-Vasvári-Szende* együttesnek ez volt első, nagyobb nyilvánosság előtti bemutatkozása, s tegyük hozzá, jelentős sikerrel. Jó benyomást keltett a *Schnéberger-László* gitáros duó is, élvezetes játékkal. A saját útját járó, elhivatottan muzsikáló *Szabados György* ezúttal mutatta be szextettjével a Magyar Rádió felkérésére írt *Eszékidő* című művét, amely elmélyültséggel tett tanúságot a dzsesszmuzsika és a komoly zene határainak tudatos kereséséről árulkodott.

A nagykanizsai dzsesszfesztivál ismét igazolta a hasonló rendezvények szükségességét, akár a magasrendű szórakoztatást, akár a magyar dzsesszélet szolgálatát tekintjük elsődleges feladatnak. Talán nem hat ünneprontónak, ha megjegyezzük, hogy a többnyire fiatalokból álló hallgatósággal szembeni „túlzott szigorúság” olykor visszatetszést szült. Ugyancsak bírálatként jegyezhetjük meg, hogy a hangtechnikai berendezések nem mindig működtek kifogástalanul, ami adott esetben zavarta a zenészeket.

A dzsesszfesztivál idején az otthonmaradottak is kaphattak ízeletet a koncertekből: a rádió mindhárom nap élő adásban közvetített egy-egy órát.

Balla László

Csehszlovák Kultúra

Struktúrák és festmények

A *struktúrák* — azaz a szerkezeten — „...olyan elemek összességét értjük, melyek kölcsönös viszonyaik révén határozzák meg egymást. Egy műalkotásnak csak bizonyos elemei alkotnak ebben az értelemben egy struktúrát, míg más elemei egy újabb struktúra összetevői... Egy műalkotásnak mind a forma, mind a tartalom kategóriája alá vonható oldalai strukturáltak...” — írja többek között a megfelelő címszónál az *Estétikai kislekcion*.

Önkéntelenül ilyesmi jutott eszembe legelőbb, amikor a *Csehszlovák Kultúra* mostani kiállításán jártam. Itt ugyanis jelenleg egy fiatal pozsonyi képzőművész — *Bohus Záboj Kulhavy* — képei láthatók. Am ezek a képek korántsem szokványosak — még külső megjelenésükben sem. Több — reliefszerűen kiemelkedő vagy bemélyedő — rétegből, deszkalapokból és falcékekől, meg dróthuzalokból, olykor pedig ráman belüli kisebb keretekből szerkeszti össze a szlovák művész azt az alapot, amelyet aztán befest. És ez a „festményreteg” is többféle stílusú vagy méretű, a hagyományos, fotószerű aprólékoságtól a plakátgrafika mértani absztrakciójáig. Ezek így — együtt és külön-külön — hozzák azt a struktúrát — azaz szerkezetet — létre, amelyre a festő művészi üzenetét bizza.

De lássunk egy konkrét példát is kiragadva. Mert *ars poetica* gyanánt maga a szerző adja a néző kezébe a megoldás kulcsát: *A fűzfa analízise* című kompozíciójával. Parányi, ovális blond-rámában naturalista fűzfatörzs a tájban. A tulajdonképpen, hármasosztatú képsíkon pedig egyrészt a törzs, meg a koro-

na, másrészt a gyökerek problematikáját boncolgatja a művész — közvetlen és átvitt értelemben egyaránt. Ehhez közelképi részleteket nagyt ki, végül oldalt, mintegy lapszéli jegyzetként, geometrikusan konstruktívista színakkordokban foglalja össze mondandója leglényegét.

Egyszerűbben és közérthetőbben úgy is fogalmazhatnánk: minden egyes képben legalább két kép van tulajdonképpen. Például a *Banális motívum* pulycapárja a kertben akár akadémikus zsánerképek beillene egy műzeumba, de alatta a szűrrealista kozmikus táj kizárólag csak korunk terméke lehet, és napjainkban különösen aktuális a mellékelt, filozófikusan költői kérdés, mint cím: *Túléljük-e a második évezredet?*

Más időszerű, most és minálunk is azonos, vagy hasonló témakörökre egyébként lépten-nyomon rábukkanhatunk, ha figyelmesen szemléljük a kiállítást. Egész sorozatokat, összefüggő képciklusokat szentel például a felszámolódtól levő falusi életmód, a paraszti rusztikum értékeinek. Érdekes módon — szerencsére — nem marad meg a múlt fölötti melánszónál, a passzív nosztalgianál, hanem a modern létforma térhódítását is rögzíti és igyekszik benne felfedezni a jót, az újat, az előremutatót. Így állásfoglalása nem marad egysíkú, hanem életigenlően dinamikus. Ilyen például az *Elhagyott telep I.-II.* vagy a *Tűnő világ*, de ide sorolható a *Hétféle háztulajdonos* címében is beszédes kompozíciója, és nem utolsósorban az elégikusabb hangvételű *Idő*.

Bár tárgya, formája egyaránt

expresszív, ne gondoljunk rossz értelemben vett plakátsémákra. Messziről megragadja ugyan a néző figyelmét harsány színakkordjaival és modern szerkesztésével, de éppoly hosszasan ott is marasztal képei előtt, mert előadómódja részletgazdag, mondandója pedig gondolatébresztő. Művészi üzenete egyszerre figyelmeztet a valódi emberi és tárgyi értékek megőrzésére, ami korántsem tévesztendő össze a dologi világ fetisizálásával, a fogyasztói társadalom termékbüvkörével.

Ezt a több síkú művészi üzenetet szépen hangsúlyozzák a több rétegű képfelületek, meg a közéjük, vagy föléjük vonalzóval húzott párhuzamos csíkok, ezek a sűrűsödő-ritkuló vonalrendszerek. Ráadásul a függőleges vagy a vízszintes vonalstruktúrák szépen szimbolizálják és szinte szüggerálják azt, hogy térben és időben egyaránt jelen van a folyamatosság. Ezekhez olykor a történelmi avagy a geológiai „mélyrétegek” átételese szép utalásrendszere társul.

Érdekes kísérletsorozat még — bár a művészetben korántsem egyedülálló és korántsem teljesen új — a földrajzi táj *antropomorfizálása*. Így a zord akkordokban tartott, dinamikus markáns formarendszerű hegyvidék maszkulin nála (*Tájkép férfiakkal*), míg a pasztellárnyalatú, lágyan hullámzó dombság feminin jellegű (*Tájkép hölgyel*). Végezetül dicséretére említsük meg, hogy mesterségbeli tudása, tehetsége ismeretében szinte el sem hiszünk: magánúton tanult, autodiktaként lett hivatásos művész.

Wagner István

Rutka Ferenc rajza

Susanne Szász fotói

Susanne Szász, New Yorkban élő, magyar születésű fotóművész budapesti gyűjteményes kiállítására iránt nemcsak az érdeklődés hatalmas, rendkívüli a tetszés is, amit bemutatott fényképei aratnak.

A megszámlálhatatlanul sok fotópályázat és -kiállítás részvevői mindenestre pályáznak a fotóművészi babérokra, a nagy cél legelő szemük előtt, midőn a csillogó eseményeket, gyermekeik fejlődését örökítik meg színesben vagy fekete-fehérben. *Susanne Szász* a *Magyar Nemzeti Galériában* elsősorban számukra nyújt kataraktikus örömet: lám, *gyerekképekkel*, *kiscicaportrékkal* is be lehet kerülni a legművészebb *szépművészetek csarnokába*.

A bájos gyermek-, elragadó kiscicafotók elsősor sikere természetesen. Nem most, és nem ez a kiállítás jelent először arról, milyen ma Magyarországon a képzőművészeti közlés. De ezek szerint változatlanul a líraian realista ábrázolási, tárgyakat érzéletesen megközelítő művek tetszenek.

Itt azonban álljunk meg egy kicsit. Az egyik képsor kísérszövegéből kiderül, hogy a fotográfus a *Parents Magazine*-az az a Szülők Magazinja megbízásából készítette a bemutatott felvételeket Krisztináról ötnapos korától egyéves koráig, majd egész eddigi életén át, folyamatosan.

Ha így nézzük a kiállítás képeit — az amerikai életképeket, a képpárokat, Krisztina életét —, eszünkbe jut egyik, a fotóművészet magyarországi helyzetével foglalkozó szociológus megállapítása. Szerinte *alapvető hiba, félreértések alapja, hogy múzeumainkban, kiállítóhelyeinkben műalkotásként kezelik azokat a fotókat is, amelyek nem azok, hanem az alkalmazott fotográfia magas színvonalú darabjai*.

Most is erről van szó. *Susanne Szász* fényképei például gondálatlanul megkomponált, gyönyörűen megvilágított mestermunkák. Kellémes a látványuk. Alkotójuk mű-

gondján kívül a képeket közlő magazinok igényeséget is fűrközik, amelyek e képek tanulása szerint is csak *magas színvonalú* fotómunkát adnak közre. Már ami a technikai részt illeti. A tartalmi rész esetében is pontosan körülírják igényeiket. *Problémamentes, derűs, kedves, tetszetős események, arcok, érzelmek*: a negatív szélső határ egy síró gyerekar. (Aki látványosan nem szeretelhánytól, éhségtől vagy félelemtől sír, hanem ducás. És ez így egészen más!) *Avagy egy másik témában: a születés pillanata*. Ez a kép nemcsak azért bravúros, mert éppen azt a mozzanatot ábrázolja, amikor az újszülött feje előbukkan az anyatestből, hanem mert ez is szalonképes. A szülés izzadságos, véres, arcot, lepedőt gyűrő folyamatából semmi sincs rajta; tiszta, csinos, rendezett minden...

A gyönyörűen fotózott világ hiteltelenségében leginkább annak a képsornak az alapján kételkedhetünk, amelyet 1963-ban, *Carl Fenichel* sérült idegrendszerű gyermekek számára működő iskolájában készített *Susanne Szász*. Rendkívüli tapintata, amint képein eltüntet, elsimítja a betegség torzulásait, véletlennek mutatja a tragikus törvényszerű — eléri hatását. Hiszen nem is olyan szörnyű ez az egész, gondolja megkönnyebbülve a képsor közönsége. És éppen ezt kell gondolnia, ha egy képes családi magazinban találkozik kataraktógyerekek fotóival.

Mi viszont a Magyar Nemzeti Galériában látjuk a képsort, a kiscicajelenetekkel, családi idillekkel együtt. Tisztelet-becsület a — vele készített interjúban rokonszenvesen nyilatkozó —, nagy fotós tudású *Susanne Szász*-nak. Öröndetés, hogy alkalom nyílt megismerni munkássága színe-javát. A szép gyermekfotók népszerűségét sem kifogásolhatjuk.

Minden rendben lenne, ha a rendezők nem tévesztik el a kiállítás helyszínét.

Virág F. Éva

Koncert a Szkénében

Makám és Kolinda

Makám és Kolinda: ne téveszsen meg senkit a szokatlan elnevezés: egy zenekar kereszteltek el így tagjai. A tavaly júliusban alakult együttes a korábbi Kolinda, Kormorán, Kaszákó, Unikum és a C. S. Ö. (Creativ Stúdió Öf) tagjaiból alakult. Nevükkel arra akarnak utalni, hogy egyrészt folytatják a Kolinda zenei hagyományait, másrészt új eszközökkel akarják gazdagítani, szélesíteni.

A Muzsikai Egyetem Szkéné Szinpadán adott hangversenyük abba nyújtott betekintést, milyen úton, utakon járnak az egyelőre külföldön talán még jobban ismert zenészek. Érdekes, de így van, nagy sikerű koncerteket adnak sorozatban *Nyugat-Európa* több országában, Hollandiában lemezfelvétel is készült velük, s volt olyan hangversenyük, ahol kétezer ember követelte a rendezőktől, hogy a fesztivált fesztiválprogram kiírása ellenére ráadást adhassanak. Ez Utrechtben volt.

A Szkénében mintegy 150—200 érdeklődő és rajongó élvezte sa-

játos muzsikájukat, amely a népzene, a folk-beat, a dzsessz és a komoly zene egymásba erő határterületén mozog: jörszerűvel műfaji meghatározást is nehéz találni stílusuk rövid, frappáns jellemzésére. Egy biztos; nagyszerű muzsikusok mindannyian; produkciójuk külön rokonszenves volt azért, mert rá merték bízni magukat *hangszereik natur hangjára* és nem kértek az elektromos erősítés torzító mankójából. (Sajnos, egyre több népi és paraszti zenét játszó együttes denaturalizálja magát, erősítővel.)

Ezen az estén *Dabasi Péter* mandolinésellón, kavalon, *Juhász Endre* oboán, *Közegi Péter* nagybőgőn, *Krulik Zoltán* gitáron, ütőhangszereken, *Matolcsy Eszter* hegedűn, brácsán, kalimbán, *Szöke Szabolcs* pedig gadulán és harangjátékon játszott, és közülük négyen énekeltek is (a legtöbbször *Dabasi* és *Matolcsy*). Egyváltéban előadott, mintegy hetvenperces koncertjük gerincét a legutóbb Hollandiában felvett lemezük anyaga alkotta.

Voltak közöttük saját szerzemények saját verseire és kortárs magyar költők verseire, hallottunk népdalfeldolgozást, jellegzetes *Makám* és *Kolinda* módon, amikor is az előre megírt részletek váltakoztak az improvizatív betétekkel és unisonókkal. De akár saját szerzeményt, akár feldolgozást adtak elő, *zenéjük kötődése nyilvánvaló volt a balkáni, elsősorban a bolgár és délszláv népzenei hagyományokhoz*. Ezt maguk is nyíltan vállalják, s a választott hangszerek (például a gadulka — bolgár népi hegedű — és a kaval — furulyafajta) használata is ezt erősíti.

Saját szerzeményeik ugyancsak a balkáni népzene nyomait viselik, noha szabadabban értelmezve; és érdekes átfedéseket mutat a dzsesszes elemek használata (a hatvanas években több, világhírű dzsessz-zenész a dzsessz felől igyekezett bejárni ezt az utat). A koncert végül is kellemes élmény, igazi zenei csemege volt.

Kenesei András